

dr Paweł Krawczyk

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych

Problem konstytucyjności tzw. ustawy o bestiach

The constitutionality problem of the „act of beasts”

Streszczenie: *Pośpiesznie uchwalona ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób budzi wiele wątpliwości prawnych. Wskazać należy przede wszystkim na możliwość naruszenia przez ustawę konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego.*

Słowa kluczowe: nadzór prewencyjny, zasada proporcjonalności.

Abstract: *The act voted in day 22 November 2013, about procedure concerning persons with mental disturbances who could threaten life, health or sexual freedom of other persons, many legal doubts wakes up. First of all, it is supposed that the act breaks constitutional principle of the legal state.*

Keywords: preventive supervision, the principle of proportionality.

W dniu 22 stycznia 2014 r. weszła w życie ustawa z 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób¹ – bardzo szybko okrzyknięta przez media tzw. „ustawą o bestiach”. Prace nad przedmiotową ustawą zainicjowane zostały w dużej mierze perspektywą wyjścia na wolność osób, które przed 1989 r. zostały skazane na karę śmierci, a którym na mocy amnestii z 1989 r. kara ta została zamieniona na karę 25 lat pozbawienia wolności². Uływ orzeczonej kary, a co za tym idzie koniec izolacji tych osób zaczęło postrzegać jako realne zagrożenie dla społeczeństwa. Zdano sobie jednocześnie sprawę, iż istniejące regulacje nie są wystarczające dla ochrony społeczeństwa i konieczne jest podjęcie nowych, nadzwyczajnych środków prawnych. Efektem podjętych prac jest przedmiotowa ustawa.

Wychodząc naprzeciw sygnalizowanym zagrożeniom ustawa objęła swoim zakresem osoby spełniające łącznie następujące przesłanki:

- 1) odbywają prawomocnie orzeczoną karę pozbawienia wolności lub karę 25 lat pozbawienia wolności, wykonywaną w systemie terapeutycznym,
- 2) w trakcie postępowania wykonawczego występowały u nich zaburzenia psychiczne w postaci upośledzenia umysłowego, zaburzenia osobowości lub zaburzenia preferencji seksualnych,
- 3) stwierdzone u nich zaburzenia psychiczne mają taki charakter lub takie nasilenie, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnie-

---

¹ Dz.U. z 2014 r. poz. 24.

² Ówczesny kodeks karny nie przewidywał kary dożywotniego pozbawienia wolności; zob. *ustawa Kodeks karny z dnia 19 kwietnia 1969 r.* (Dz.U. z 1969 r. Nr 13, poz. 94).

nia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat (art. 1 ustawy)³.

Zgodnie z ustawą, jeśli w trakcie postępowania wykonawczego na podstawie opinii psychiatrycznej i psychologicznej ustalone zostanie zaistnienie powyższych przesłanek w stosunku do konkretnego osadzonego, dyrektor zakładu karnego będzie musiał wystąpić do właściwego sądu z wnioskiem o uznanie takiej osoby, za osobę stwarzającą zagrożenie (art. 9 ustawy). Właściwy dla prowadzenia postępowania będzie okręgowy sąd cywilny orzekający w składzie trzech sędziów zawodowych. Postępowanie będzie się toczyć zgodnie z zasadami procedury cywilnej w trybie nieprocesowym (art. 2 ustawy).

W celu ustalenia, czy osoba, której dotyczy wniosek, wykazuje zaburzenia, sąd w terminie 7 dni od dnia otrzymania wniosku, powoła dwóch biegłych lekarzy psychiatrów, w sprawach osób z zaburzeniami osobowości ponadto biegłego psychologa, a w sprawach osób z zaburzeniami preferencji seksualnych – ponadto biegłego lekarza seksuologa lub certyfikowanego psychologa seksuologa (art. 11 ustawy).

Zgodnie z art. 12 ustawy sąd z urzędu ustanowi również pełnomocnika osoby, której dotyczy wniosek, jeżeli nie ma ona pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym, ustanowionego z wyboru.

W trakcie prowadzonego postępowania sąd dokona oceny, czy dana osoba w dalszym ciągu stwarza zagrożenie dla społeczeństwa i czy konieczne jest zastosowanie wobec niej jednego z dwu przewidzianych ustawą środków, tj. nadzoru prewencyjnego albo umieszczenie jej w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym⁴. Bierze przy tym pod uwagę całokształt okoliczności ustalonych w sprawie, a w szczególności uzyskane opinie biegłych, a także wyniki prowadzonego dotychczas postępowania terapeutycznego oraz możliwość efektywnego poddania się przez tę osobę postępowaniu terapeutycznemu na wolności.

Po przeprowadzeniu rozprawy sąd wyda postanowienie o uznaniu osoby za stwarzającą zagrożenie i zastosowaniu wobec niej nadzoru prewencyj-

---

³ Ustawa dotyczy zatem zaburzonych psychicznie sprawców najgroźniejszych przestępstw, w stosunku do których brak było podstaw orzeczenia środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym, gdyż w czasie popełnienia przestępstwa byli całkowicie lub częściowo poczytalni. Część tych sprawców w dalszym ciągu stanowi zagrożenie dla społeczeństwa, ponieważ występują u nich specyficzne zaburzenia osobowości lub zaburzenia preferencji seksualnych. Tego rodzaju zaburzenia, zgodnie z międzynarodową klasyfikacją chorób i problemów zdrowotnych ICD-10, nie stanowią choroby psychicznej, ale są sklasyfikowane w podgrupach F60-F62 (zaburzenia osobowości) i w podgrupie F65 (zaburzenia preferencji seksualnych) powołanej klasyfikacji; zob. *uzasadnienie do projektu ustawy*, s. 1, druk sejmowy nr 1577.

⁴ Jest to ośrodek utworzony przepisami przedmiotowej ustawy, którego zadaniem jest prowadzenie postępowania terapeutycznego wobec osób stwarzających zagrożenie. Ośrodek jest jednostką budżetową podległą ministrowi ds. zdrowia (art. 4 i 5 ustawy).

nego albo o umieszczeniu jej w Ośrodku, albo postanowienie o uznaniu, że osoba, której dotyczy wniosek, nie jest osobą stwarzającą zagrożenie⁵.

Sąd orzeknie o zastosowaniu wobec osoby stwarzającej zagrożenie nadzoru prewencyjnego, jeżeli charakter stwierdzonych zaburzeń psychicznych lub ich nasilenie wskazują, że zachodzi wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez tę osobę czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat.

Natomiast w przypadku osoby stwarzającej zagrożenie, jeżeli charakter stwierdzonych zaburzeń psychicznych lub ich nasilenie wskazują, że jest to niezbędne ze względu na bardzo wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat, sąd orzeknie o umieszczeniu jej w Ośrodku.

Zarówno nadzór prewencyjny, jak i umieszczenie w Ośrodku orzeka się bez określenia terminu (art. 14 ustawy).

Orzekając o zastosowaniu nadzoru prewencyjnego, sąd może dodatkowo nałożyć na osobę stwarzającą zagrożenie obowiązek poddania się odpowiedniemu postępowaniu terapeutycznemu (art. 16).

Ustawa w art. 22 stanowi, iż celem nadzoru prewencyjnego jest ograniczenie zagrożenia życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób ze strony osoby stwarzającej zagrożenie, która nie została umieszczona w Ośrodku. Nadzór prewencyjny jest sprawowany przez komendanta powiatowego (miejskiego, rejonowego) Policji, na obszarze właściwości którego osoba stwarzająca zagrożenie ma miejsce stałego pobytu. Osoba stwarzająca zagrożenie, wobec której zastosowano nadzór prewencyjny, ma obowiązek każdorazowego informowania komendanta Policji sprawującego nadzór prewencyjny o zmianie miejsca stałego pobytu, miejsca zatrudnienia, imienia lub nazwiska, a jeżeli komendant Policji tego zażąda, również udzielania informacji o miejscu aktualnego i zamierzonego pobytu oraz o terminach i miejscach wyjazdów.

Policja, dla zrealizowania celów nadzoru prewencyjnego, może prowadzić czynności operacyjno-rozpoznawcze dotyczące osoby stwarzającej zagrożenie, wobec której zastosowano nadzór prewencyjny, a także weryfikować, gromadzić i przetwarzać informacje udzielane przez tę osobę oraz uzyskane w wyniku czynności operacyjno-rozpoznawczych. Jeżeli weryfikowanie infor-

---

⁵ Projektodawca do pewnego stopnia odszedł tu od reguły, że uczestnictwo w rozprawie cywilnej jest prawem, a nie obowiązkiem, uznając, że z uwagi na charakter rozstrzygnięcia, dla wydania prawidłowego orzeczenia, regułą powinno być, że sąd ma osobisty kontakt z osobą, której wolności i prawa będą mogły zostać istotnie ograniczone wskutek wydania orzeczenia. Zatem sąd poleca doprowadzenie z zakładu karnego osoby, której dotyczy wniosek, a jeżeli po skierowaniu wniosku, o którym mowa w art. 9, osoba ta opuściła zakład karny, wzywa ją do stawiennictwa na rozprawie. Jeżeli jednak osoba ta odmówi udziału w rozprawie albo nie stawi się, powiadomiona o terminie, a sąd uzna jej stawiennictwo za konieczne, można zarządzić jej poszukiwanie, zatrzymanie i doprowadzenie przez Policję; zob. *uzasadnienie do projektu ustawy...*, s. 5.

macji, o których mowa powyżej, napotyka trudności lub jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że osoba, wobec której zastosowano nadzór prewencyjny, czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, lub przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, sąd może, w drodze postanowienia, na pisemny wniosek komendanta wojewódzkiego Policji, po uzyskaniu pisemnej zgody prokuratora okręgowego właściwego ze względu na siedzibę komendy wojewódzkiej Policji, zarządzić kontrolę operacyjną (art. 23 ustawy)⁶.

Art. 21 jest przepisem o charakterze prewencyjnym. Ma on na celu ograniczenie niebezpieczeństwa dla innych osób ze strony osoby stwarzającej wysokie zagrożenie, która przebywa na wolności, lecz uchyla się od orzeczonej wobec niej terapii lub obowiązków wynikających z nadzoru prewencyjnego. W stosunku do takiej osoby można bowiem uznać, że wskutek lekceważenia tych obowiązków stwarza ona zagrożenie już większe niż wysokie, a tym samym daje podstawy do umieszczenia go w ośrodku.

Sąd uchyla nadzór prewencyjny, jeżeli nie zachodzą już okoliczności, z powodu których orzeczono nadzór prewencyjny, albo jeżeli osoba stwarzająca zagrożenie została umieszczona w Ośrodku. Wniosek w tym zakresie składa Komendant Policji sprawujący nadzór prewencyjny niezwłocznie po uzyskaniu informacji wskazujących, że nie zachodzą już okoliczności dla których został ustanowiony; osoba wobec której zastosowano nadzór prewencyjny lub jej pełnomocnik nie wcześniej niż po upływie 6 miesięcy od dnia zastosowania nadzoru (art. 24).

Istotą umieszczenia osoby stwarzającej zagrożenie w Ośrodku jest objęcie jej odpowiednim postępowaniem terapeutycznym, którego celem jest poprawa stanu jej zdrowia i zachowania w stopniu umożliwiającym funkcjonowanie w społeczeństwie w sposób niestwarzający zagrożenia życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób. Zarówno dla sprawcy, jak dla społeczeństwa jest to zasadniczy cel pobytu sprawcy w zakładzie zamkniętym (art. 25).

---

⁶ Kontrolę operacyjną projektodawca ustawy uzasadnia specyfiką czynów i zaburzeń, których dotyczy ustawa. Mianowicie wykrycie stanu zwiększającego się niebezpieczeństwa za pomocą zwykłych metod czynności operacyjno-rozpoznawczych zazwyczaj nie będzie możliwe, z reguły też nie będzie miało miejsca wystąpienie ogólnych przesłanek zastosowania kontroli operacyjnej przewidzianych w ustawie o Policji. W uzasadnieniu projektu podnosi się, iż sprawców groźnych przestępstw seksualnych cechuje dokonywanie nagłych impulsywnych ataków poprzedzonych często czynnościami, które albo są trudno dostrzegalne w ramach zwykłej pracy operacyjno-rozpoznawczej, albo nie mają dla osób postronnych konotacji przestępczych, czego przykładem może być rozpoczęcie przeglądania stron internetowych z coraz brutalniejszymi treściami, pogłębiająca się alienacja, rozpoczęcie pewnych czynności „rytualnych”, np. zakup ubrań dziecięcych. Wszystkie te objawy świadczące o rosnącym ryzyku ataku są niedostrzegalne w ramach zwykłej pracy wywiadowczej dzielnicowego, a jednocześnie nie stanowią jeszcze przygotowania do popełnienia przestępstwa w rozumieniu Kodeksu karnego. Zachowanie takiej osoby powinno być zatem analizowane przez wyspecjalizowanego funkcjonariusza policji w porozumieniu z psychologiem dysponującym profilem takiej osoby, wobec której orzeczono nadzór; zob. *uzasadnienie do projektu ustawy...*, s. 7,8.

Przepisem o charakterze gwarancyjnym jest art. 46, nakładający na sąd obowiązek badania nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy, czy nie ustała potrzeba umieszczenia osoby w Ośrodku. Ocena ta będzie dokonywana na podstawie opinii lekarza psychiatry oraz wyników terapii. Do obowiązków kierownika Ośrodka będzie należało sporządzanie co 6 miesięcy opinii na potrzeby sądu; opinię taką obowiązany będzie przesłać bezzwłocznie, jeżeli w związku ze zmianą stanu zdrowia tej osoby uzna, że dalsze jej pozostawianie w ośrodku nie jest konieczne.

Jeżeli ustaną przesłanki uzasadniające umieszczenie osoby w Ośrodku, sąd będzie miał obowiązek niezwłocznie orzec o jej wypisaniu. Orzekając o wypisaniu osoby z Ośrodka, sąd będzie mógł zastosować wobec niej nadzór prewencyjny (art. 47).

Jak podnosi się w uzasadnieniu do projektu ustawy, walory przyjętego rozwiązania obejmują zarówno całe społeczeństwo, jak i samych sprawców. Społeczeństwo będzie bowiem skutecznie chronione przed najbardziej brutalnymi przestępstwami popełnianymi przez osoby, które w przeszłości już się takich czynów dopuściły, a zachodzi bardzo wysokie prawdopodobieństwo, że w związku z zaburzoną psychiką dopuszczą się ich ponownie. Sprawcy natomiast uzyskają szansę, aby poddać się terapii i powrócić do życia w społeczeństwie w sposób, który nie będzie stwarzał zagrożenia dla innych osób. Należy ponadto zauważyć, że istotnym skutkiem projektowanych regulacji może być zmiana stosunku społeczeństwa do takich sprawców. W chwili obecnej są oni, po opuszczeniu zakładu karnego, narażeni na silnie negatywne, niekontrolowane reakcje innych osób. Ponieważ społeczeństwo ma mocne poczucie zagrożenia z ich strony, wywołuje to odpowiedź w postaci agresji wobec nich, mogącej prowadzić nie tylko do zagrożenia ich poczucia bezpieczeństwa, ale nawet do zagrożenia ich własnego życia i zdrowia. Po wejściu w życie projektowanych rozwiązań stosunek do tych sprawców powinien ulegać stopniowej zmianie, a ich stygmatyzacja społeczna powinna maleć, gdyż wykształci się społeczna świadomość, że powracając do społeczeństwa po odbyciu terapii, sprawcy tacy nie będą już stanowić zagrożenia⁷.

Pomimo tak optymistycznego uzasadnienia projektu przyjęte rozwiązania należy uznać za wątpliwe w świetle ich zgodności z Konstytucją. Wskazać tutaj należy na możliwe naruszenie konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji⁸) w aspekcie tzw. przyzwoitej legislacji, a ściślej „niedziałania prawa wstecz” oraz zasady proporcjonalności, a w konsekwencji konstytucyjnej zasady poszanowania wolności osobistej jednostki (art. 31 ust. 1)⁹.

⁷ Zob. *uzasadnienie do projektu ustawy...*, s. 1, 2.

⁸ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.

⁹ Podobne wątpliwości w tym zakresie zgłaszała również Helsińska Fundacja Praw Człowieka; zob. *Pismo Prezesa Zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka Danuty Przywary do Rzecznika Praw Obywatelskich prof. Ireny Lipowicz, z dnia 24 stycznia 2014 r.*, http://programy.hfhr.pl/monitoringprocesulegislacyjny/files/2014/01/RPO_ustawaz22list2013_pismo_TK.pdf; Naczelna Rada Adwokacka; zob. *Pismo Przewodni-*

Zgodnie z zasadą niedziałania prawa wstecz (*lex retro non agit*) ustawodawca nie może ustanawiać przepisów prawa, które wiązałyby skutki prawne ze zdarzeniami prawnymi mającymi miejsce w przeszłości. Prawo musi być przewidywalne i budzić zaufanie, a podmiot prawa musi mieć pewność, że w danej sytuacji postępuje zgodnie lub niezgodnie z obowiązującym prawem¹⁰.

Słusznie podnosi Helsińska Fundacja Praw Człowieka, iż w przypadku niniejszej regulacji trudno wskazać, aby osoby objęte nową regulacją mogły przewidzieć w trakcie odbywania kary 25 lat pozbawienia wolności, że w ostatnich latach (lub miesiącach) jej odbywania wprowadzone zostanie rozwiązanie, które będzie umożliwiało ich dalszą izolację pod pretekstem terapii o wątpliwej skuteczności. Osoby te nie tylko nie mogły przewidzieć, że taka regulacja zostanie wprowadzona, ale co więcej nie miały one możliwości dostosowania się do nowych regulacji w taki sposób, aby uniknąć jej skutków¹¹.

Wprawdzie z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego wynika, iż przepisy działające wstecz można wyjątkowo uznać za zgodne z zasadą demokratycznego państwa prawnego, ale pod ściśle określonymi warunkami, m.in. kiedy nie są to przepisy prawa karnego ani regulacje zakładające podporządkowanie jednostki państwu; ich wprowadzenie jest konieczne (niezbędne) dla realizacji lub ochrony innych, ważniejszych i konkretnie wskazanych wartości konstytucyjnych; spełniona jest zasada proporcjonalności, tzn. racje konstytucyjne przemawiające za retroaktywnością równoważą jej negatywne skutki; nie powodują one ograniczenia lub zwiększenia zobowiązań adresatów norm prawnych, a przeciwnie – poprawiają sytuację prawną niektórych adresatów danej normy prawnej (ale nie kosztem pozostałych adresatów tej normy); problem rozwiązany przez te regulacje nie był znany ustawodawcy wcześniej i nie mógł być rozwiązany z wyprzedzeniem bez użycia przepisów działających wstecz¹².

Omawiane regulacje wskazanych warunków zdają się nie spełniać.

---

czącego Komisji Praw Człowieka przy Naczelnej Radzie Adwokackiej adw. Miłkołaja Piętrzaka do Ministra Sprawiedliwości Marka Biernackiego z dnia 16 maja 2013 r., <http://adwokatura.pl/wp-content/uploads/2013/05/2013-05-16-pismo-do-MS-w-sprawie-projektu-ustawy-o-post%C4%99powaniu-wobec-os%C3%B3b-zaburzonych-psychicznie-2.pdf>; Krajowa Rada Sądownictwa; zob. *Opinia Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 17 maja 2013 r.*, <http://krs.pl/pl/dzialalnosc/posiedzenia-rady/f,99,posiedzenia-w-2013-r/73,14-17-maja-2013/881,opinia-krajowej-rady-sadownictwa-z-dnia-17-maja-2013-r-nr-wok-020-5413>

¹⁰ Treścią zasady *lex retro non agit* jest zakaz działania wstecz przepisom prawnym kształtującym prawa i obowiązki obywateli, jeżeli to prowadzi, lub może prowadzić, do pogorszenia ich sytuacji prawnej w stosunku do stanu poprzedniego. Zasada niedziałania prawa wstecz stanowi podstawę porządku prawnego. Kształtuje zasadę zaufania obywateli do państwa oraz stanowiącego przez niego prawa. U podstaw tejże zasady leży wyrażona w art. 2 Konstytucji zasada demokratycznego państwa prawnego; zob. *wyrok TK z 17 grudnia 1997 r.*, K. 22/96. Zasada zaufania do państwa wymaga, by mocy wstecznej nie nadać przepisom, które regulują prawa i obowiązki obywateli i pogarszają ich sytuację prawną; zob. *wyroki TK z 8 marca 2005 r.*, K27/03 oraz *19 marca 2007 r.*, K47/05).

¹¹ Zob. *Pismo Prezesa Zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka...*;

¹² *Wyrok TK z 17 grudnia 1997 r.*, K. 22/96); *Wyrok TK z 19 listopada 2008 r.*, Kp 2/08

Możliwość umieszczenia w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym wydaje się naruszać zasadę proporcjonalności. Z zasady tej płynie założenie, iż należy wybierać środki skuteczne dla osiągnięcia celów złożonych, a zarazem możliwie najmniej uciążliwe dla podmiotów, wobec których mają być zastosowane, lub dolegliwe w stopniu nie większym niż jest to niezbędne dla osiągnięcia założonego celu¹³. Jak słusznie zauważyła Naczelna Rada Adwokacka, analiza przepisów ustawy, jak również opinii ekspertów z zakresu psychologii i psychiatrii nie pozostawia wątpliwości, iż pomimo odwoływania się do względów leczniczych oraz ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, rzeczywistym celem regulacji jest trwała izolacja osób stwarzających zagrożenie, które odbyły już karę pozbawienia wolności¹⁴. Wielokrotnie podkreślano, iż ustawa została uchwalona przy bardzo wyraźnym sprzeciwie lekarzy psychiatrów. Wskazują oni przede wszystkim, że przymusowa terapia zaburzeń osobowości jest nieskuteczna, a co za tym idzie terapia w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym, mimo że ma być nakierowana na zniwelowanie tych zaburzeń, tak naprawdę będzie stanowić „przykrywkę” dla izolacji tych osób¹⁵.

Analiza przesłanek zastosowania nadzoru prewencyjnego (art. 14 ust. 2 ustawy) oraz przesłanek umieszczenia w Ośrodku (art. 14 ust. 3) prowadzi do wniosku, że jedyną różnicą jest poziom prawdopodobieństwa popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wolności wynosi, co najmniej 10 lat. W przypadku możliwości zastosowania nadzoru prewencyjnego wymagane jest „wysokie prawdopodobieństwo”, natomiast w przypadku umieszczenia w Ośrodku – „bardzo wysokie prawdopodobieństwo”. Kategoria wysokiego prawdopodobieństwa będąca przesłanką umieszczenia w ośrodku jest jednak pojęciem niemożliwym do zdefiniowania, co rodzi duże pole do dowolnej interpretacji, która może skutkować ryzykiem podejmowania decyzji o umieszczeniu w Ośrodku w sposób arbitralny¹⁶. Dojdzie zatem do sytuacji, w której sąd, w oparciu o opinię

---

¹³ S. Wronkowska, *Polskie dyskusje o państwie prawa*, Warszawa 1995, s. 74; Zasada proporcjonalności jest elementem składowym zasady państwa prawnego. Zasada proporcjonalności w ujęciu szerokim szczególnie nacisk kładzie na adekwatność celu i środka użytego do jego osiągnięcia. Z powyższego wynika, iż jeżeli cel regulacji prawnej można osiągnąć przy pomocy dwóch środków, przy czym jeden z nich w większym stopniu pogarsza sytuację prawną podmiotu, to należy wybrać ten drugi; zob. *orzeczenie TK 31 stycznia 1996 r.*, K 9/95. Z zasady proporcjonalności wypływa po pierwsze, przyjmowanie danej regulacji tylko wówczas, gdy jest niezbędna dla ochrony interesu publicznego, w którym jest powiązana, po drugie, nakaz kształtowania danej regulacji w sposób zapewniający osiągnięcie zamierzonych skutków i po trzecie, wymóg zachowania proporcji między efektami wprowadzonej regulacji a ciężarami względnie niedogodnościami wynikającymi z niej dla obywateli; zob. *orzeczenie TK z 26 kwietnia 1995 r.*, K 11/94.

¹⁴ Zob. *Pismo Przewodniczącego Komisji Praw Człowieka przy Naczelnej Radzie Adwokackiej...*;

¹⁵ Zob. *Pismo Prezesa Zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka...*; przypisy 7 i 8.

¹⁶ Zob. *Pismo Przewodniczącego Komisji Praw Człowieka przy Naczelnej Radzie Adwokackiej...*

biegłego, będzie musiał ocenić prawdopodobieństwo przyszłych zachowań (na wolności) osoby pozbawionej wolności przez ostatnie kilkanaście lat¹⁷.

Trudno również uznać, iż spełnione zostały pozostałe przesłanki pozwalające na działanie prawa wstecz, a sygnalizowane przywołanym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego – mianowicie, że wprowadzane przepisy nie mogą mieć charakteru prawa karnego oraz problem rozwiązany przez te regulacje nie był znany ustawodawcy wcześniej i nie mógł być rozwiązany z wyprzedzeniem bez użycia przepisów działających wstecz.

Podsumowanie

Przytoczone powyżej rozważania dowodzą, iż materia regulowana przedmiotową ustawą z całą pewnością jest bliższa prawnokarnym rozwiązaniom niż cywilistycznym. Wtłoczenie omawianych regulacji w procedurę cywilną razi sztucznością i nieadekwatnością (o czym świadczy chociażby nieudolna próba zastosowania cywilistycznej instytucji zabezpieczenia w przypadku „najsłynniejszego” z osadzonych). Niestety uznać należy, iż ustawodawca takim zabiegiem jedynie pozorował „nie karny” charakter wprowadzanych przepisów, tj. spełnienie przesłanki konstytucyjności przepisów działających z mocą wsteczną.

Nie można również uznać, iż problem objęty przedmiotową ustawą nie był znany ustawodawcy wcześniej i nie mógł być rozwiązany z wyprzedzeniem. Stosowne działania (choćby w zakresie omawianej regulacji) należało podjąć w 1989 r., przed uchwaleniem amnestii w stosunku do osób z orzeczoną karą śmierci.

Z opisanych powyższej powodów wprowadzone regulacje należy uznać za wątpliwe w zakresie ich zgodności z konstytucyjną zasadą demokratycznego państwa prawnego. Tym samym umieszczanie osób w Ośrodku może być postrzegane w kategoriach zamachu na wolność osobistą jednostki. W świetle powyższego wydaje się konieczna zmiana omawianej regulacji poprzez likwidację izolacyjnego środka zabezpieczającego, a rozszerzenie katalogu środków mniej inwazyjnych o charakterze wolnościowym.

Bibliografia

Akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. 1997 Nr 78, poz. 483.

Ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób., Dz.U. 2014 r. poz. 24.

Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny, Dz.U. z 1969 r. Nr 13, poz. 94.

Ustawa z 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U.1997., Nr 88, poz. 553.

Orzecznictwo

Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 kwietnia 1995 r., K 11/94

Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 stycznia 1996 r., K 9/95.

---

¹⁷ Zob. *Pismo Prezesa Zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka...*

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 grudnia 1997 r., K 22/96
Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 marca 2005 r., K27/03
Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 marca 2007 r., K47/05
Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 listopada 2008 r., Kp 2/08

Literatura

Wronkowska S., *Polskie dyskusje o państwie prawa*, Warszawa 1995.

Inne

Uzasadnienie do projektu ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób; druk sejmowy nr 1577.

Pismo Prezesa Zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka Danuty Przywary do Rzecznika Praw Obywatelskich prof. Ireny Lipowicz, z dnia 24 stycznia 2014 r.

http://programy.hfhr.pl/monitoringprocesulegislacyjnego/files/2014/01/RPO_ustawaz22list2013_pismo_TK.pdf;

Pismo Przewodniczącego Komisji Praw Człowieka przy Naczelnej Radzie Adwokackiej adw. Mikołaja Pietrzaka do Ministra Sprawiedliwości Marka Biernackiego z dnia 16 maja 2013 r.

<http://adwokatura.pl/wp-content/uploads/2013/05/2013-05-16-pismo-do-MS-w-sprawie-projektu-ustawy-o-post%C4%99powaniu-wobec-os%C3%B3b-zaburzonych-psychicznie-2.pdf>

Opinia Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 17 maja 2013 r.

<http://krs.pl/pl/dzialalnosc/posiedzenia-rady/f,99,posiedzenia-w-2013-r/73,14-17-maja-2013/881,opinia-krajowej-rady-sadownictwa-z-dnia-17-maja-2013-r-nr-wok-020-5413>